

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Nicolai Cavssini Trecensis, E Societate Iesv, De Eloqventia
Sacra Et Hvmana Libri XVI**

Caussin, Nicolas

Coloniae Agrippinae, 1634

6. De Exordio in Genere: An exordium sit pars orationis necessaria.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70090](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70090)

scopum recta collineet.

Exordium graue esse debet, & rem potius spectare, quam personam, vt postea dicitur.

Post exordium multum dignitatis habet grauior quidam discursus sumptus à genere maxime proprio rei, quam tractamus, quò ad speciem commodus pateat ingressus. Sed is debet esse breuis, & in re communi rarus, vt si mihi de Diui alicuius laudibus dicenti proponatur hic textus: *Erat lampas ardens, & lucens*: Vestibulum orationis, & quasi propylæum commodè fieri poterit, de lucis præstantia, & dignitate. Sed prouidendum, vt ornatum sit, & parcum, neque, quod plerique inconsulte faciunt, laxius sit tota domo. Hoc præmissis grata concinnitate ad orationem fiet decursus, à luce corporis, ad lucem animorum, & sanctitatis. Deinde, vt hic textus suggerit, oratio in duo veluti brachia discriminetur: nam & arsille charitate, & sapientia luxisse ostendetur: quod ardere, vt ait D. Bernardus, parum sit; lucere, vatum; lucere, & ardere perfectum.

Lucere & ardere perfectum.

Argumenta autem ita erunt disponenda, vt quæ à genere, definitione, partium enumeratione, causis, effectis, principem locum obtineant.

Remota, vt historiz, & testimonia, cum artificiosis eleganti suauitate contemperentur.

In peroratione, si repetantur, & verbis, & sententijs, & nonnihil etiam ordine varianda; vbi nullus præmittitur discursus, extat tamen semper aliqua propositio generalis, in qua, vt arbor in semine, sic tota inclusa sit oratio.

De exordio in genere.

An Exordium sit pars orationis necessaria.

CAPVT VI.

Nunc orationis partes aggrediamur, quarum numerum constanti omnium Rhetorum scientia firmatum, nihil attinet in discrimen reuocare. Quamquam non ita res intelligenda est, eam continuò mancā esse orationem, quæ ex quatuor hisce partibus, exordio, narratione, confirmatione, & peroratione non coaluerit. Pleraque enim partes nonnunquam amputandas esse docet

prudencia, quas si intrudere coneris; deforme potius corpus facias, & inutile, quam quicquam roboris, & gratiz concilies.

Be, vt ab exordio incipiam, dici non potest, quantæ gloria hac parte ex præceptorum redundantia inuenitur, quamque ignorantia tribetur à multis, qui veteres scholæ cantilenas scrupulosius obseruandas putant, vbi nihil opus est, imò se ipsa penè reclamante, & exortu. nauseantibus auriculis, longo verborum circuitu communes, & frigidus exordij modos ingerunt. Venimus in id penè tempus, vbi vetus Areopagitarum lex renouanda sit, qui dicere iubebant oratores sine exordio.

Quorsum enim illi ambitus, & rotæ verborum phalæx, vt beneuolè audiamus? at beneuolentiz officit tua garrulitas? Non verbis, aut nugis, sed sapientia, & virtute, quæ sunt animorum *ἀπὸ τοῦ* paratur beneuolentia. Quid quod, aut sermo est in concione sacra, vbi conciliatricula illa animorum in graui præsertim persona delinatio, vitium est haud medioere. Aut apud viros negotiosos, prudentes, politicos, qui non titillantur verbulis, sed longe alia habent beneuolentiz fundamenta: aut etiam in demonstratio genere versatur oratio, sed & hic beneuolentiz tantum colliges, quantum industria meruerit.

Deinde, si nemo erga te malè affectus est, imò, vt sæpè fit, lubenter audiunt, amant, suspiciunt, quorsum in parexigis beneuolentiz ludas diutius?

Rarò omnino occurrunt occasiones, vbi in istis prolusionibus sit immorandum, si tamen occurrant, si malè affecti fuerint auditorum animi, si aliqua suspitione præoccupati, quæ in Oratoris detrimentum manare possit, tum locus beneuolentiz, vt res, tempus, & prudentia suggeret, percurratur.

At verò attentione opus est: verum, vt attendent, venerunt auditores, & in principijs aures attentæ sunt: vel maxime, si res placuerit, attendent: sin autem leuia quæque, & frivola sis dicturus, frustra *κατακοντὸ πάλιον*, & Persarum montes aureos pollicebere. Plus autoritas, plus res ipsa, plus verbum comode, & *ὑψηλοῦς* dictum parat attentionis, quam longa proemia.

Locus docilitatis videtur magis necessarius, sed & hic paucis pertexendus est, ne dum vis dociles facere auditores, incipias diuisionibus, & subdiuisionibus confundere.

Quid

*Exordium
prolixum
fugienda
Virtus &
sapientia
animorum
ἀπὸ τοῦ
Vicinia
se inuicem
cauet*

Quid igitur? Omnia (inquit) exordia sunt amputanda. Minime illud quidem, sed prudenter moderanda: eos tantum agito, qui in praeludij, & prolegomenis amant tempus, & aures frustra consumere.

Aristot. Ethic. l. 3. c. 14.

Ubique illi melius, qualem in re polito dixit Aristoteles. Idcirco ut tibicines, quos nusquam peius esse aiunt quam domi; amant extra rem, & foris canere: vel etiam ut ferui, & pueri mendaces ad interrogata directe non respondent, sed circuitus orationis quaerunt, suae sibi improbitatis conscij. Ita illi videntur & quiete caussa, ac bonitate destitui, qui sine ulla necessitate, inanes ambitus expoliunt.

Exordij prolium & inutilibus adulationibus quales sunt π. π. α. χ. ο. ν. γ. ρ. α. τ. ο. υ. ε. ι. ο. τ. ρ. ο. υ. ε. ι. ν. τ. ο. υ. η. γ. α. γ. μ. α. τ. ι.

Res una exordij est maxime necessaria indicare finem, cuius gratia sit oratio, cetera plus habere videntur pompae, quam necessitatis.

Gorgia Leonis exordium concisum.

Quamobrem, non mihi reprehensione dignus videtur Gorgias Leoninus, qui de Eleorum laude dicturus ita exorsus est: Ηλις πόλις ευδοκίμων, Ελις βεατα ciuitas.

Circuitum maluisset Aristoteles, ut si quis dicat honore efficiendos bonos, & idcirco a se Aristidem laudari: Commendandas illustres ciuitates, & hanc ob rem Elidem commendari.

Item Gregorij Nazianzen.

Num hoc tandem rotundius apud eruditas praesertim aures: Ηλις πόλις ευδοκίμων, Ελις βεατα ciuitas. Explet enim exordij necessitatem, quam praescribit Aristot. & indicat vno verbo quid velit, & quorsam suscepta sit oratio. Non dissimile videtur exordium D. Greg. Nazianzenae in laudem Athanasij:

Αθανάσιον έχοντων άρεων εν ταυτιστα, Athanasium laudans, virtutem laudabo.

Num hoc tandem compositius, quam si dixisset, virtutem laudare oportet, ideo Athanasium laudo: aut quid simile.

De varijs exordiorum generibus.

CAPVT VII.

Ex oratione necessitatis Gregorij.

PRimum illud statuendum est, duo esse exordiorum genera. Vnum necessitatis, alterum ornatus, atque pompae. Quod necessitatis est, ut ait Aristoteles, indicat finem cuius gratia sit oratio. Et quidem est sine furo, & circuituione verborum, grauibus, & negotiosis orationibus familiare. Tale est illud Euryptolemi apud Xenophontem τα μεν καταγορησεν αυβην ορθατε, τα δ υπαγαπολογησα-

Partim accusaturus huc ascendi, partim etiam defensurus. Quod est ornatus, & expositio inuentione, & expositio inuentorum esse solet, conuenitque orationibus in quibus, & eruditio expectatur, & delectatio.

Vlpianus in Olympico.

Secunda diuisio est Vlpiani in 1. Olympica, qui exordia diuidit in ea, quae initio orationis sicut ad viam praemunendam, & in ea quae in media plerumque concione solent inferri, ad renouandam attentionem, aut docilitatem.

Licymniae in arte. Exordij diuisio secundum Licymnium.

Tertia est Licymnij Rhetoris, qui exordiorum in genere tres formas constituit, Eperisin, Apoplanesin, & Ramos.

Quid Eperosis seu impressio in exordij.

PRima est impressio cuius verbi ambigua est significatio. Nam ερωςτρια significat, ut notat magnum Etymologicum, cessationem a bello, ut in illo Homeri: πολεμς δς ος γιναι ερως, Secundo impressum, ut Ορρα ε τοδεμ εης με δδρατ εχρητ ερωτην per dorates ερωτην intelligit imperum hacta. Tertiо ερωτην est recessus, ut ερωτησαν ε ος ιαπαι, idem interpretatur υπεχρησαν recessurum. Planus tamen hic intelligendum videtur de impetu: ne si recessum, aut deflexionem accipias, confundatur cum αποπλανησει. Est igitur ερωτην exordium ex abrupto: quod videtur violenter impetere, quasi prima impressio exercitus. Tale est illud decantatum Ciceronis: Quousque tandem abutere Catilina patientia nostra?

Quid αποπλανησε.

SECunda αποπλανησι seu aberratio. Apud Iulium Rufinianum figura est, cum index a re contraria nobis aueritur. Hinc exordio nomen, quod errare, & exspariari videtur a proposito.

Est quidem illud insinuationi perquam simile, & nomine tenus tantum differre videtur. Nam per cuniculos subit animos auditorum, ut fieri solet in re parum honesta, & aneipiti, flexus, ac triandros innectit, mox praeparatis animis, praemunitis ut cogitationibus rem aperto Marte gerit. Exemplum habes inferius in Dione Prusaeo orator. ubi cum ostenturus esset Troiam non fuisse a Graecis euerfam, contra omnium saeculorum, & gentium corroboratam opinionem, orationis initio aliud profus aperere vide-